Intelektualno vlasništvo u radnom odnosu

Tomaš, Antonia

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **The University of Applied Sciences Baltazar Zaprešić / Veleučilište s pravom javnosti Baltazar Zaprešić**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:129:548229

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

Digital Repository of the University of Applied Sciences Baltazar Zaprešić - The aim of Digital Repository is to collect and publish diploma works, dissertations, scientific and professional publications

VELEUČILIŠTE
s pravom javnosti
BALTAZAR ZAPREŠIĆ
Zaprešić

Specijalistički diplomski stručni studij
Projektni menadžment

ANTONIA TOMAŠ

INTELEKTUALNO VLASNIŠTVO U RADNOM ODNOSU

SPECIJALISTIČKI ZAVRŠNI RAD

Zaprešić, 2021. godina

VELEUČILIŠTE
s pravom javnosti
BALTAZAR ZAPREŠIĆ
Zaprešić

Specijalistički diplomski stručni studij
Projektni menadžment

SPECIJALISTIČKI ZAVRŠNI RAD

INTELEKTUALNO VLASNIŠTVO U RADNOM ODNOSU

Mentor:
Dr. sc. Milorad Ćupurdija

Studentica:
Antonia Tomaš

Naziv kolegija:
INTELEKTUALNO VLASNIŠTVO U PROJEKTNOM POSLOVANJU

JMBAG
0066235661

SADRŽAJ

SAŽETAK *1*

ABSTRACT: *2*

1 UVOD *1*

2 ODREĐENJE POJMA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA *3*

2.1 PRAVNI IZVORI I PROVEDBA ZAŠTITE INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA **5**

3 OBLICI INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA *8*

3.1 AUTORSKO PRAVO **9**

3.1.1 Autorstvo u hrvatskim zakonima o autorskim pravim od 1846. do danas 11

3.2 Srodna prava **14**

3.3 INDUSTRIJSKO VLASNIŠTVO **15**

4 OVLAŠTENE OSOBE ZA KORIŠTENJE AUTORSKOG DJELA *16*

4.1 AUTOR **16**

4.2 NOSITELJ AUTORSKOG PRAVA RAZLIČITI OD AUTORA **17**

4.3 STJECANJE PRAVA NA ISKORIŠTAVANJE AUTORSKOG DJELA **18**

5 AUTORSKA DJELA NASTALA U RADNOM ODNOSU I PO NARUDŽBI *19*

5.1 AUTORSKA DJELA NASTALA IZVRŠAVANJEM OBVEZA IZ RADNOG ODNOSA **19**

5.2 AUTORSKO DJELO NASTALO PO NARUDŽBI **23**

6 AUTORSKA DJELA RADNIKA NA PRIMJERU NJEMAČKE I SLOVENIJE *25*

6.1 NJEMAČKA – povijesni prikaz **25**

6.2 Autorsko pravo radnika **26**

6.3 SLOVENIJA – povijesni prikaz **28**

6.4 Autorsko pravo radnika **29**

7 USPOREDNOPRAVNI OSVRT *32*

8 ZAKLJUČAK *35*

9 IZJAVA *37*

10 POPIS LITERATURE *38*

10.1 KNJIGE **38**

10.2 INTERNETSKI IZVORI **38**

11 POPIS SLIKA, TABLICA I GRAFIKONA *40*

ŽIVOTOPIS *41*

SAŽETAK

Autorskopravni poredak u Republici Hrvatskoj je prošao kroz niz faza i promjena te takva vrsta prava ima poseban pravni status. Takav pravni status se ogleda u činjenici da je autorsko pravo ustavno priznato ljudsko pravo, stoga je zaštita kreativnosti i druga intelektualna prava dobila priznanja i na međunarodnoj razini. Autorsko pravo je sustav pravnih pravila čiji je primarni cilj poticanje stvaranja književnih i umjetničkih djela.

Značajan broj zaposlenika stvara autorska djela u okviru svog radnog vremena. Postavlja se pitanje - tko je autor nastalih djela te koja se prava i obveze primjenjuju na zaposlenike, a koja na poslodavce. U ovom radu će se prikazati usporedba pravnih sustava Hrvatske, Njemačke i Slovenije te kako su one uredile autorsko pravo nastalo u radnom odnosu. Cilj je razotkriti razinu međusobnog neslaganja i kako nastaje određeni predmet zaštite te s time povezano pitanje tko je izvorni nositelj prava i prava na naknadu.

Ključne riječi: intelektualno vlasništvo, Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima, autorsko pravo, radni odnos, autorska djela nastala po narudžbi

Title in English: Intellectual property rights in the workplace

ABSTRACT:

The copyright system in the Republic of Croatia has gone through a number of phases and changes, and this type of right has a special legal status. Such legal status is reflected in the fact that copyright is a constitutionally recognized human right, so the protection of creativity and other intellectual rights has received recognition at the international level. Copyright is a system of legal rules whose primary goal is to encourage the creation of literary and artistic works.

A significant number of employees create copyrighted works within their working hours. The question arises - who is the author of the works and which rights and obligations apply to employees and which to employers. This paper will present a comparison of the legal systems of Croatia, Germany and Slovenia and how they regulated the copyright created in the employment relationship. The aim is to reveal the level of mutual disagreement and how a certain subject of protection arises, and the related question of who is the original holder of the right and the right to compensation.

Key words:

intellectual property, copyright, employment, authorial works made to order, Copyright law

1 UVOD

Pravo intelektualnog vlasništva relativno je mlada grana prava koja je posljednjih desetljeća dobila na značaju zbog potrebe kapitalističkog gospodarstva i samog procesa globalizacije. Pravo intelektualnog vlasništva je skupni naziv za sve grane prava stvaratelja intelektualnih tvorevina i prava koja su u uskoj vezi s tvorevinama. Kako u ovom radu nema dostatnog prostora za analizu svih vrsta intelektualnih tvorevina, pozornost u ovom radu posvećena je jednoj grani intelektualnog vlasništva - autorskom pravu. Autorskim pravom uređuje se zaštita autorskih djela, da ne postoji sustav zaštite bilo bi lako manipulirati s njime te bi to utjecalo ne samo na nositelja prava već na sustav općenito. Autorsko pravo se kroz povijest razvijalo kroz dva paralelna sustava autorskih prava: kontinentalni droit d'auteur i angloamerički tzv. copyright sustav. Droit d'auteur je pravno – filozofski sustav koji proizlazi iz preplitanja različitih filozofskih misli, a u središte rasprave postavlja autora tj. fizičku osobu koja je stvorila autorsko djelo. Suprotno tome je copyright sustav karakterističan za anglosaksonske zemlje u kojem nositelj prava može biti fizička ili pravna osoba koja je financirala izradu autorskog djela.

Cilj rada je analizirati razvoj autora i autorskog prava nastalog u radnom odnosu kroz usporedbu pravnih sustava Hrvatske, Njemačke i Slovenije. Njemačka je odabrana jer predstavlja primjer germanske podskupine kontitentalnoeuropskog pravnog kruga, dok Slovenija zajedno uz Hrvatsku predstavlja srednjoeuropsku podskupinu kontinentalnoeuropski pravni krug.

Da bi se krenulo s glavnom temom potrebno je prikazati povijesni razvoj autorskog prava svake pojedinačne države te je osnovni motiv prepoznati i opisati pojam autorskog prava u odabranim nacionalnim zakonodavstvima. Nakon uvodnog dijela i povijesnog razvoja intelektualnog vlasništva, slijede 4. i 5. poglavlje u kojem je detaljno opisan hrvatski Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima. U ovom završnom radu se analizirao aktualni hrvatski Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima donesen 2003. godine, no na 6. sjednici prihvaćen je Prijedlog Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima koji je trenutačno na prvom čitanju u Hrvatskom saboru te se u poglavljima koji se tiču autorskog djela nastalog u radnom odnosu prikazan je osvrt na oba zakona.

Praktični primjer rada temelji se na opisu i analiziranju izabranih država. Za svaku državu je dan povijesni prikaz, a potom su objašnjene pravne odredbe zakona o autorskim pravima. U

zadnjem dijelu je dan usporednopravni osvrt u kojem se može uočiti temeljen razlike autorskog prava nastalog u radnom odnosu.

2 ODREĐENJE POJMA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA

Kako bi se krenulo s glavnom temom prvo je potrebno objasniti sami pojam intelektualnog vlasništva. Osnovna karakteristika ili sadržaj ovoga pojma čini intelektualizam.[1] Možemo slobodno reći da je intelektualizam ontološki smisao intelektualnog vlasništva. Naime, ako pođemo od premise da je intelektualizam doktrina (temeljena na intelektu[2]) koja tvrdi da su intelektualni fenomeni nastali prije i da su važniji od osjećaja i volje samim tim ukazujemo na značaj ovog fenomena u razvoju čovjeka i društva u cjelini. Ovo iz razloga što intelektualizam pretpostavlja postojanje logike u svim psihičkim pojavama ili u Kantovskom i Hegelovskom tumačenju sposobnost shvaćanja odnosa između stvari u svijetu , te kao takav predstavlja branu svakom pokušaju voluntarizma. Sam termin intelektualnog vlasništva potekao je iz teorijskog shvaćanja Locka, Fichtea, Hegela, Kanta, Diderota, Voltairea dok je u pravnom smislu kao *„intellectual property"* prvi put spomenut u presudi okružnog suda američke savezne države Massachussets 1845. godine. Ta presuda se smatra prvim pisanim izvorom pojma intelektualnog vlasništva. (Katulić, 2006 – 19) Danas nema pravnog sustava koji nije usvojio jedinstveni sadržaj i primjenu intelektualnog vlasništva kroz zakonske propise i praksu, a prošlo je gotovo 176 godina od prvog izvora pojam intelektualnog vlasništva. Sistem intelektualnog vlasništva u suvremenom dobu postaje efikasno sredstvo za preobrazbu rezultata kreativnosti, inovativnosti, originalnosti i individualnosti u kapital i ugled.

Kako za sve druge pojmove tako i za pojam intelektualnog vlasništva postoji mnoštvo definicija. U suštini potrebno je shvatiti da je to skupni naziv za sve grane prava stvaratelja intelektualnih tvorevina i prava koja su u uskoj vezi s tvorevinama.

Pravo intelektualnog vlasništva obuhvaća sustav pravnih instrumenata kojima se uređuje način stjecanja intelektualnog vlasništva i način zaštite od njegove neovlaštene upotrebe. (Državni zavod za intelektualno vlasništvo, 2018.)

[1] Intelektualizam- 1. učenje da do spoznaje dolazimo ponajprije intelektom; 2. Svođenje nečega ponajprije na intelektualne (misaone, teoretske, diskurzivne) kategorije i aktivnosti.

[2] Intelekt (*lat.intellectus*-um)-um; moć poimanja, shvaćanja, razumijevanja, razabiranja, refleksije. Prema filozofskoj tradiciji intelekt (um) je aktivna oblikovna moć spoznaje na razini usmjeravanja misaone aktivnosti. Um je najviša spoznajna moć čovjeka , iznad isjetilne spoznaje i razuma (ratio), koji je sposobnost stvaranja pojmova na temelju opažaja. Intelekt kao logička funkcija suprotstavlja se iracionalnom: instiktu, intuiciji, čuvstvu, volji. (cit. prema Boris Kalin, Povijest frilozofije, Školska knjiga, Zagreb, 2004. str.410)

U čl. 2. st. 1. t. VIII. Konvencije o osnivanju Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo – WIPO propisano je da izraz „intelektualno vlasništvo“ označava prava koja se odnose na: (Besarović i Žarković, 1999. – 18)

- književna, umjetnička i znanstvena djela, interpretacije

- izvedbe umjetnika izvođača, fonograme i radiotelevizijske emisije,

- izume u svim područjima ljudske djelatnosti,- znanstvena otkrića,

- industrijsko uzorke i modele,

- tvorničke, trgovačke i uslužne zaštitne žigove, te na trgovačka imena i trgovačke nazive,

- zaštitu od nelojalne utakmice, i sva druga prava koja proizlaze iz intelektualne djelatnosti u području industrije, znanosti, književnosti ili umjetnosti.

Pored ove Konvencije jedan od najznačajnijih međunarodnih ugovora je i Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva (u daljnjem tekstu: TRIPS) iz 1994. (Jelisavac, 2006. – 17). Prema TRIPS-u pojam intelektualnog vlasništva uključuje:

-autorsko i srodna prava,

-žigove,

-zemljopisne oznake,

-industrijske modele i uzorke,

-patente,

-topografije integriranih krugova,

-zaštitu neotkrivenih informacija.

Dobro je poznato da svi proizvodi i usluge proizvedene ljudskim umom postižu svoju vrijednost samom uporabom, umnožavanjem i prikazivanjem javnosti te je za njihovu zaštitu razvijen sistem intelektualnog vlasništva koji ima za cilj zaštiti pravo vlasnika na uporabu, raspolaganje i stjecanje koristi od trećih osoba. Pravo intelektualnog vlasništva u većini država ima ograničeno vremensko trajanje same zaštite te kroz taj period nositelj prava ima isključiva prava za korištenje, uporabu i ekonomsko iskorištavanje svojih prava. Tako se

sprječava trošenje resursa uloženih u razvijanjem učinaka intelektualnih aktivnosti već se na taj način isključuje mogućnost da se ti učinci prekomjerno, nedozvoljeno i protupropisno koriste.

2.1 PRAVNI IZVORI I PROVEDBA ZAŠTITE INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA

Stjecanje i zaštita prava intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj definirana je Ustavom, nizom zakona, podzakonskim propisa i nadnacionalnim propisima. Naravno, temeljni izvor prava je Ustav Republike Hrvatske.[3] Čl. 69. Ustava jamči se sloboda znanstvenog, kulturnog i umjetničkog stvaralaštva te država potiče razvitak znanosti, kulture i umjetnosti. Nadalje, jamči se zaštita moralni i materijalnih prava koji proizlaze iz znanstvenog, kulturnog, umjetničkog, intelektualnog i drugog stvaralaštva. Takve ustavne odredbe razrađuju se detaljnije u odgovarajućim zakonima. Od značajnih zakona tu je Zakon o patentu [4] u kojem se uređena pravna zaštita izum patentom i konsenzualnim patentom, odnosno postupak za priznanje patenta i dodjelu konsenzualnog patenta. Zakon o žigu [5] koji je izglasan 2019. godine, a njime je uređen sustav zaštite žiga u Republici Hrvatskoj koji su predmet registracije ili prijave za registraciju pri Državno zavodu za intelektualno vlasništvo individualnog, jamstvenog ili zajedničkog žiga za određene proizvode i usluge, ili su predmet registracije. Ovaj zakon slijedi podzakonski akt Pravilnik o žigu[6] koji se pobliže uredio pojedina pitanja sadržana u Zakonu o žigu. Zakon o industrijskom dizajnu [7] u kojem su uređeni uvjeti zaštite dizajna, način stjecanja, održavanja, sadržaj, evidenciju prometa, prestanak i zaštita industrijskog dizajna. Industrijski dizajnom se štiti dizajn ako je nov i ima individualni karakter, a prema zakonu dizajn označava vanjski izgled proizvoda koji proizlazi iz njihovih obilježja, osobito crta, kontura, boja, oblika, tekstura i/ili materijala samog proizvoda i/ili njegove ornamentacije. Pravilnikom o industrijskom dizajnu[8] pobliže se

[3] Ustav Republike Hrvatske NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14
[4] Zakon o patentu NN 16/20

[5] Zakon o žigu NN 14/2019 - 272
[6] Pravilnik o žigu NN 38/2019 - 793
[7] Zakon o industrijskom dizajnu NN 173/03, 54/05, 76/07, 30/09, 49/11, 46/18
[8] Pravilnik o industrijskom dizajnu NN 72/2004, 117/07, 66/11, 125/13

uređuju pojedina pitanja propisana Zakonom o industrijskom dizajnu. Nadalje, Zakonom o oznakama zemljopisnog podrijetla i oznaka izvornosti[9] uređuje se stjecanje, zaštita i ostvarivanje prava u korištenju oznaka zemljopisnog podrijetla i oznake izvornosti proizvoda i usluga. Ostali važni zakoni su Zakon o zaštiti topografiji poluvodičkih proizvoda, Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima, Zakon o radu.

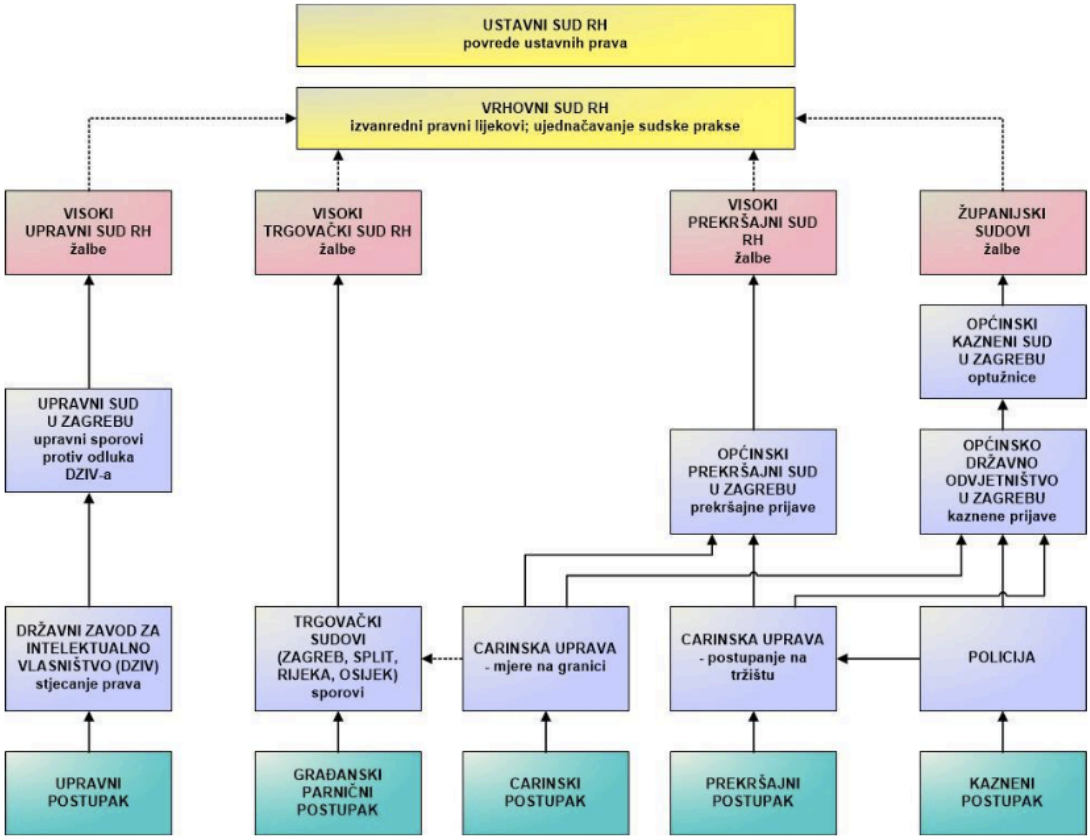
Međunarodni izvori prava industrijskog vlasništva je Republika Hrvatska ratificirala i predstavlja okvir za nacionalne propise. Ako se pojedini slučaj ne mogu riješiti temeljem nacionalnih propisa, direktno se primjenjuju nadnacionalni propisi. Jedan od njih je Konvencija o osnivanju Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo (*World Intellectual Property Organization* - WIPO konvencija, 1967., dopunjena 1979.). WIPO ima za cilj unaprjeđivati zaštitu intelektualnog vlasništva putem suradnje među državama, međunarodnom organizacijom te osigurati administrativnu suradnju. Republika Hrvatska članica je Konvencije od 8. listopada 1991. godine. Kako bi WIPO ostvarila svoje ciljeve ona preko svojih nadležnih institucija nastoji razvijati donošenje mjera namijenjenih za učinkovitiju zaštitu intelektualnog vlasništva u svijetu i usklađivanje nacionalnih zakonodavstva na tom području. Druga bitna konvencija je Pariška konvencija za zaštitu industrijskog vlasništva iz 1883. godine te označava univerzalni i opći izvor međunarodnog materijalnog prava industrijskog vlasništva. Države na koje se odnosi ova Konvencija predstavljaju Uniju za zaštitu industrijskog vlasništva – Pariška unija. Konvencijom je uređeno tri temeljna načela: načelo uzajamnosti ili nacionalnog tretmana, načelo asimilacije i načelo minimalnih prava ili minimalne zaštite. Pod zaštitom industrijskog vlasništva, temeljem ove Konvencije podrazumijeva se patente, modele za iskorištavanje, industrijske uzorke ili modele, tvorničke, trgovačke i uslužne žigove, trgovačko ime i oznake i suzbijanje nelojalne konkurencije. Drugi bitni nadnacionalni propisu su Madridski sporazum o međunarodnoj registraciji žigova (1891.) koji regulira stjecanje zaštite žigova, Nicanski sporazum o međunarodnoj klasifikaciji roba i usluge u svrhu registriranja žigova (1957.), Bernska konvencija za zaštitu književnih i umjetničkih djela (1886) i dr.

Što se tiče zaštite intelektualnog vlasništva, zaštitu dodjeljuje isključivo Državni zavod za intelektualno vlasništvo (dalje: DZIV) kao jedino tijelo državne uprave koji ima to u nadležnosti i Upravni sud koji rješava upravne tužbe protiv rješenja DZIV-a. No provedbu

[9] Zakon o oznakama zemljopisnog podrijetla i oznakama izvornosti proizvoda i usluga NN 173/03, 186/03, 54/05, 76/07, 49/11, 46/18

samog prava imaju niz tijela državne uprave kao što su: carinarnica, policija, državni inspektorat.

Slika 1: Shematski prikaz sustava provedbe prava intelektualnog vlasništva

Izvor: Vodič kroz provedbu prava intelektualnog vlasništva, dostupno na : https://www.dziv.hr/files/file/provedba/Vodic_PPIV_SKIP.pdf

3 OBLICI INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA

Prethodno je definirano intelektualno vlasništvo u općem smislu, no intelektualno vlasništvo se javlja u posebnim dijelovima kao npr. patentno pravo, pravo nelojalne konkurencije, žigovno pravo, autorsko pravo i srodna prava (Tablica 1.)

Oblici intelektualnog vlasništva dijele se na dvije podgrupe, prva je industrijsko vlasništvo dok druga grupa je autorsko i njemu srodna prava. Autorskim pravom uređuje se zaštita autorskih djela, tj. intelektualnih tvorevina s književnog, znanstvenog i umjetničkog područja koja ima individualni karakter. Ovo pravo nije samo rezervirano za umjetnike, književnike, skladatelje itd., autorsko pravo je značajno za svjetsku i nacionalnu ekonomiju, te za znanost i obrazovanje.

S druge strane, industrijsko vlasništvo je međunarodno prihvaćeni pojam za prava koja neka država dodjeljuje nositeljima, odnosno koja im priznaje i koja nastaju takvim priznanjem za robne i uslužne znakove, izume, uzorke, topografije integriranih sklopova, za izvornost i zemljopisno podrijetlo.

Tablica 1: Shematski prikaz prava intelektualnog vlasništva

INDUSTRIJSKO VLASNIŠTVO		**AUTORSKO PRAVO**
Patent	Poslovna tajna	Jezična, dramska i glazbena djela
Žig	Know – how	Koreografska i pantomimska djela
Industrijski dizajn	Izum	Audio – vizualna djela
Oznaka zemljopisnog podrijetla	Suzbijanje nelojalne konkurencije	Prijevodi ,prilagodbe, obrade i druge prerade djela
Oznaka izvornosti		**SRODNA PRAVA**

		Izvedbe umjetnika izvođača
		Fonograme
		Emitiranje radija i televizije

Izvor: Izrada autora prema: Državni zavod za intelektualno vlasništvo (https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/o-intelektualnom-vlasnistvu/)

3.1 AUTORSKO PRAVO

U Republici Hrvatskoj autorsko pravo je ustavno zaštićeno pravo. Čl. 69. Ustava Republike Hrvatske[10] jamči slobodu znanstvenog, kulturnog i umjetničkog stvaranja. Država štiti znanstvena, kulturna i umjetnička dobra kao duhovna vrijednost nacije. Autorskim pravom se uređuje zaštita autorskih djela, prema Zakonu o autorskom pravu i srodnim pravima (dalje: ZAPSP), uređuje se intelektualne tvorevine s područja književnosti, znanosti i umjetnosti. Jasno je da je razvoj autorskog prava uvjetovan novim tehnologijama koje se upotrebljavaju u svrhu nastanka autorskog djela. (Zlatović, 2015 – 15) Ujedno, ZAPSP je temeljni izvor autorskog prava u Republici Hrvatskoj, dok su glavni dokumenti međunarodnih izvori sljedeći:

- Bernska konvencija za zaštitu književnih i umjetničkih djela (Bernska konvencija)

- Univerzalna konvencija o autorskom pravu prema izvornom tekstu (Univerzalna konvencija-Ženeva)

- Univerzalna konvencija o autorskom pravu revidirana u Parizu (Univerzalna konvencija-Pariz)

[10] Ustav Republike Hrvatske, pročišćeni tekst (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14)

- Konvencija o osnivanju Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo (Konvencija o osnivanju WIPO)

- Međunarodna konvencija za zaštitu umjetnika izvođača, proizvođača fonograma i organizacija za radiodifuziju (Rimska konvencija)

- Konvencija o distribuciji signala za prijenos programa preko satelita (Satelitska konvencija)

- Konvencija o zaštiti proizvođača fonograma od neodobrenog umnožavanja njihovih fonograma (Fonogramska konvencija)

- Ugovor o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva Svjetske trgovinske organizacije (Sporazum TRIPS)

- Ugovor o autorskom pravu Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo (WIPO Ugovor o autorskom pravu)

- Ugovor o izvedbama i fonogramima Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo (WIPO Ugovor o izvedbama i fonogramima).

Svakako, sami pojam ima dvojako značenje odnosno označuje se autorsko pravo u objektivnom, ali i u subjektivnom smislu. U objektivnom smislu riječ je o skupu pravnih pravila kojima se uređuje pravi odnos intelektualnih tvorevina s područja umjetnosti, književnosti i znanosti. Autorsko pravo u subjektivnom smislu je pravo koje uživaju stvaratelji književnih, znanstvenih i umjetničkih djela, a koje im se daje isključivo pravo korištenja ili odobravanja svog djela, tj. autor može zabraniti korištenje svog djela u ma kojem obliku. Dvije temeljne skupine u autorskopravnim poredcima su: *copyright* (common law) i *droit d ' auteur.* Karakteristično za copyright sustava je činjenica da je težište na zaštiti autorskog djela (objekta autorskog prava), te takav pravni sustav u pravilu pripada anglo-američkom pravnom krugu. Dok s druge strane, droit d'auteur sustav težište stavlja na subjekte autorskog prava – autora, sami temelj tog sustava leži u francuskim dekret-zakonima s kojima su štitili svoja književno-umjetnička djela i od tuda proizlazi francuski naziv istoimenog sustava. Ovaj sustav je karakterističan za kontinentalno europske pravne poretke, između kojih je i hrvatski, te se temelji na shvaćanju da autorsko pravo nastaje realnim aktom – stvaranjem autorskog djela i samim time pripada autoru koji je stvorio to djelo. To čini razliku u odnosu s copyright sustavom jer je moguće da izvorni nositelj copyright-a bude osoba koja nije stvorila autorsko djelo. Čl. 13. ZAPSP-a definira sadržaj autorskog prava te po zakonu autorsko prava sadržava moralna prava autora, imovinska prava autora i druga prava s kojima se štite ostali autorovi interesi u pogledu njegova djela. Moralna prava autora

ogledaju se u pravima autora da prvi objavi djelo, pravo na priznanje i označavanje autorstva, pravo na poštivanje integriteta djela i autora i pokajanja (čl. 14.-17.) Isključivo autor ima pravo odrediti hoće li, kada, gdje, kako i pod kojim uvjetima djelo biti objavljeno te jedino on ima pravo biti priznat i označen kao autor svog djela. Dok u drugu ruku, autor ima pravo opozvati pravo na iskorištavanje njegovoga autorskog djela i njegovo daljnje korištenje što se u pravnoj književnosti naziva pravo pokajanja. Glavna imovinska prava autora su pravo na reproduciranje (umnožavanje), pravo distribucije (stavljanja u promet), pravo priopćavanja javnosti i pravo prerade.

Autorova druga prava su prava na naknadu za reproduciranje autorskog djela za privatno ili drugo vlastito korištenje, pravo na naknadu za javnu posudbu, pravo slijeđenja i ostala druga prava. (Zlatović, 2015.)

Predmet autorskog prava može biti svako autorsko djelo osim onoga koji zbog svoje naravi i onoga po odredbama ZAPSP-a određeno da ne može biti tumačeno kao autorsko djelo. Autorsko djelo je djelo u cjelini, uključujući nedovršeno autorsko djelo, naslov i dijelovi autorskoga djela.

Zaštita je određena za izražaje, a isključena je prema čl. 8 st. 1. ZAPSP za:

1. otkrića, službeni tekstovi iz područja zakonodavstva, uprave i sudstva (zakoni, uredbe, odluke, izvješća, zapisnici, sudske odluke, standardi i sl.) i druga službena djela, kao i njihove zbirke, koja su objavljena radi službenog informiranja javnosti,
2. dnevne novosti i druge vijesti koje imaju karakter običnih medijskih informacija.

Za korištenje tuđeg djela uvijek je potrebna pravna osnova, sklopljen pravni posao, bilo pisana suglasnost autora djela ili zakonska odredba koja određuje korištenje tuđeg autorskog djela,

3.1.1 Autorstvo u hrvatskim zakonima o autorskim pravim od 1846. do danas

U tablici 2 (dolje) prikazat će se svi zakoni autorskog prava. Uočiti se može da je u razdoblju Austro – Ugarske Monarhije donesen tri zakona, za vrijeme Kraljevine Jugoslavije jedan, u

razdoblju socijalističke Jugoslavije četiri zakona, a u vrijeme Republike Hrvatske objavljuje se važeći Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima 2003. s manjima izmjenama 2007.

Tablica 2: Autorska djela u hrvatskim zakonima o autorskom pravu 1846. – do danas

Zakoni:	Primjeri autorskih djela:
***Zakon za zaštitu književnoga i umietničkoga vlastničtva* (1846.)**	Književna, umjetnička i glazbena djela, rukopisi, govori u svrhu pobuđivanja pobožnosti, zemljopisne karte, prijevodi, pjesme i slike (drvorezi, bakrorezi, crteži i sl.)
***Sbornik zakonah i naredabah* (1884.)**	Književna djela, prijevodi, igrokazi, suautorska djela, anonimna djela, djela izdana pod pseudonimom, glazbena djela, glazbeni igrokazi, proizvodi obrazovne umjetnosti, zemljopisne mape, prirodoznanstveni, građevinski i slični tehnički nacrti i likovi, fotografije.
***Zakon o autorskom pravu* (1895.)**	Književna, umjetnička i fotografska djela. Knjige, brošure, časopisi, dramska djela, crteži, slike, planovi, karte, predavanja.
***Zakon o zaštiti autorskog prava* (1929.)**	Djela književnosti, predavanja, govori, propovijedi, glazbena djela s tekstom ili bez, zborna i pantomimska djela, ideje, skice, nacrti, planovi, zemljopisne karte, globusi, slikarski i crtački poslovi, djela likovne umjetnosti, fotografska djela, kinematografska djela.
***Zakon o zaštiti autorskog prava* (1946.)**	Djela iz književnosti, umjetnosti i obrazovanja, knjige, brošure, članci, rukopisi, predavanja, govori, dramska, dramsko-glazbena djela, koreografska i pantomimska djela, glazbena djela, djela s područja slikarstva, arhitekture, grafike, ilustracije, kinematografska i tonfilmska djela, geografske karte, planovi, skice, umjetnička djela.
***Zakon o autorskom pravu* (1957.)**	Knjige, brošure, članci, natpisi, predavanja, govori, dramska i dramsko- glazbena djela, koreografska i pantomimska djela, glazbena djela s tekstom ili bez, kinematografska djela, djela s područja slikarstva, arhitekture, rezbarstva, djela likovne umjetnosti, djela primijenjene umjetnosti, ilustracije, geografske karte, umjetničke i dokumentarne fotografije, planovi, skice, enciklopedije, zbornici, antologije, glazbene i fotografske zbirke, prijevodi.
***Zakon o autorskom pravu* (1968.)**	Pisana djela (knjige, brošure, članci), govorna djela (predavanja, govori), dramska i dramsko-glazbena djela, koreografska i pantomimska djela, djela iz područja slikarstva, arhitekture, grafike, djela svih grana primijenjenih umjetnosti i industrijskog oblikovanja, fotografska djela, kartografska djela, planovi, skice, enciklopedije, zbornici, antologije, glazbene i fotografske zbirke, kinematografska djela, djela stvorena u radnom odnosu ili po narudžbi, dnevnici, privatna pisma i portreti.

Zakon o autorskom pravu **(1978.)**	Knjige, brošure, članci, predavanja, govori, dramska i dramsko- glazbena djela, koreografska i pantomimska djela, glazbena djela s ili bez riječi, kinematografska djela, djela s područja slikarstva, kiparstva, arhitekture, grafike, djela primijenjene umjetnosti i industrijskog oblikovanja, kartografska djela, planovi, skice, enciklopedije, zbornici, antologije, zbirke, sudske odluke, djela stvorena u radnom odnosu ili po narudžbi.
Zakon o preuzimanju saveznih zakona **(1991.)**	Knjige, brošure, članci, predavanja, govori, dramska i dramsko- glazbena djela, koreografska i pantomimska djela, glazbena djela s ili bez riječi, kinematografska djela, djela s područja slikarstva, kiparstva, arhitekture, grafike, djela primijenjene umjetnosti i industrijskog oblikovanja, kartografska djela, planovi, skice, enciklopedije, zbornici, antologije, zbirke, sudske odluke, djela stvorena u radnom odnosu ili po narudžbi.
Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o autorskom pravu **(1993.)**	Knjige, brošure, članci, predavanja, govori, dramska i dramsko- glazbena djela, koreografska i pantomimska djela, glazbena djela s ili bez riječi, kinematografska djela, djela s područja slikarstva, kiparstva, arhitekture, grafike, djela primijenjene umjetnosti i industrijskog oblikovanja, kartografska djela, planovi, skice, enciklopedije, zbornici, antologije, zbirke, sudske odluke, djela stvorena u radnom odnosu ili po narudžbi.
Zakon o autorskom pravu **(1998.)**	Knjige, brošure, članci, napisi, predavanja, govori, dramska i dramsko- glazbena djela, koreografska i pantomimska djela, glazbena djela, kinematografska djela, djela s područja slikarstva, kiparstva, arhitekture, grafike, djela svih grana primijenjene umjetnosti i industrijskog oblikovanja, fotografska djela, kartografska djela, planovi, skice i plastična djela, računalni programi, enciklopedije, zbornici, antologije.
Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o autorskom pravu **(1999.)**	Knjige, brošure, članci, napisi, računalni programi kao pisana djela, predavanja, govori, dramska i dramsko-glazbena djela, koreografska i pantomimska djela, glazbena djela, kinematografska djela, djela s područja slikarstva, kiparstva, arhitekture, grafike, djela svih grana primijenjene umjetnosti i industrijskog oblikovanja, fotografska djela, kartografska djela, planovi, skice i plastična djela, računalni programi, enciklopedije, zbornici, antologije.

***Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima* (2003.)**	Jezična djela (pisana djela, govorna djela, računalni programi), glazbena djela, dramska i dramsko-glazbena djela, koreografska i pantomimska djela, djela likovne umjetnosti, djela arhitekture, djela primijenjenih umjetnosti i industrijskog dizajna, fotografska djela, audiovizualna djela, kartografska djela, prikazi znanstvene ili tehničke prirode, prerade, zbirke i baze podataka.
Prijedlog Zakona o autorskim i srodnim pravima (2021.)	Jezična djela (pisana djela, govorna djela, računalni programi), glazbena djela s riječima ili bez riječi, dramska i dramsko-glazbena djela, koreografska i pantomimska djela, djela likovne umjetnosti, djela arhitekture, djela primijenjenih umjetnosti i industrijskog dizajna, fotografska djela i djela proizvedena postupkom sličnim fotografskom, audiovizualna djela, kartografska djela, prikazi znanstvene ili tehničke prirode

Izvor: Velagić, Z. i Hocenski I.: Autorstvo u hrvatskim zakonima o autorskom pravu od 1846. – 2007. godine

Iz prethodne tablice uočava se kako postoje ista autorska djela 1846. i 2003. , a to je riječ o književnim, glazbenim i umjetničkim djelima može se reći da su to tradicionalna autorska djela. Računalne programe hrvatsko zakonodavstvo prepoznaje od 1998. godine.

3.2 Srodna prava

Srodna prava su prava koja imaju poseban predmet zaštite, a tiču se uglavnom autorskih djela te zbog sličnosti zaštite i bliskosti s autorskim pravima nazivaju se autorskom pravu srodna prava ili autorskom pravu susjedna prava.

Srodna prava prema Zakonu čine:
-pravo umjetnika izvođača na njihovim izvedbama
-prava proizvođača fonograma na njihovim fonogramima
-prava filmskih producenata na njihovim videogramima
-prava organizacije za radiodifuziju na njihovim emitiranjima
-pravo nakladnika na njihovim izdanjima i
-pravo proizvođača baza podataka na njihovim bazama podatka

Pravo umjetnika izvođača ima i imovinskopravno i osobnopravno obilježje, a ostala srodna prava imaju isključivo imovinskopravni element kojim se može slobodno raspolagati. (Matanovac, 2007 – 2)

3.3 INDUSTRIJSKO VLASNIŠTVO

Industrijsko vlasništvo kao druga grupa prava intelektualnog vlasništva, uži je pojam koji prema čl. 1. st. 2. Pariške konvencije za zaštitu industrijskog vlasništva uključuje inventivne patente, korisne modele, industrijske uzorke ili modele, tvorničke ili trgovačke žigove, uslužne žigove, trgovačka imena, oznake ili imena podrijetla i suzbijanje nelojalne konkurencije. Sami pojam industrijsko vlasništvo obuhvaća pravne norme kojima se uređuju subjektivna prava i odnosi u svezi s nematerijalnim dobrima. U svom suvremenom određenju čine sljedeća prava (Zlatović, 2005. – 33.):

-patenti

-žigovi

-industrijski dizajn

-oznake zemljopisnog podrijetla i oznake izvornosti

-topografija poluvodičkih proizvoda

-nelojalna konkurencija

Pravno industrijskog vlasništva uređuje tri polja društvenih pojava i odnosa i to:

1. Ljudsko duhovno stvaralaštvo (patent, topografije poluvodičkih proizvoda, oplemenjivačko pravo, industrijski dizajn);
2. znakove razlikovanja (žigovi, oznake zemljopisnog podrijetla, industrijski dizajn, tvrtka);
3. suzbijanje nelojalne konkurencije. (Verović, 2011 – 23)

4 OVLAŠTENE OSOBE ZA KORIŠTENJE AUTORSKOG DJELA

4.1 AUTOR

Autor, prema latinskoj riječi *auctor*[11] koja znači množitelj, stvaratelj, tvorac djela odnosno intelektualne tvorevine, koja je njegovo intelektualno vlasništvo. Autor može biti samo fizička osoba koja je sa svojim umom napravila djelo i time stekla isključiva prava koja pripadaju autoru te je tako naglasio hrvatski zakonodavac. Posljedično ne treba posebno prijavljivati ni registrirati djelo da bi stekla prava nad njim. Ukoliko su djelo sastavili dva ili više autora, svako od autora zadržava prava na svojemu autorskom djelo. Kako ostvaruju jedinstveno pravo, tako koautori moraju jedinstveno odlučivati o djelu. Kako je definirano u poglavlju 3.1. autorsko pravo počiva na droit d'auteur sustavu u kojem autorsko pravo nastaje činom stvaranja autorskog djela te se tu spoznaje načelo autorstva. Odnosno pravna osoba ne može stvoriti autorsko djelo u droit d'auteur sustavu, jer je autorsko djelo intelektualna tvorevina i može ga stvoriti isključivo fizička osoba. Jedan od prvih i najpoznatijih zagovornika autorskih prava kao prirodno ljudsko pravo je engleski filozof John Locke koji u svom djelu „Dvije rasprave o moći čovjeka" objašnjava da je čovjek vlasnik svog tijela te da je njegovo vlasništvo sve što stvara svojim rukama. Suprotno tome, treba imati na umu da u angloameričkim pravnim sustavima, koji poznaju tzv. copyright pravni poredak, nositelj prava može biti fizička ili pravna osoba koja je financirala izradu autorskog djela. Ali u takvom sustavu glavno obilježje nije kreativnost, nego za izradu je potrebna određena vještina, vrijeme ili napor. Stoga sami pojam autora u copyright sustavima mijenja svoj značaj, jer onda je autor fizička ili pravna osoba.

Ukoliko je autor nepoznat ili je djelo objavljeno pod pseudonimom ili umjetničkim znakom prema čl. 12 st. 2 ZAPSP-a autorsko pravo ovlašteno će ostvarivati nakladnik (za izdano djelo) i osoba koja je to djelo zakonito objavila, odnosno postoji presumpcija drugim riječima, privid da su oni nositelji prava nad tim djelima. No takvo je pravo uvjetovano jer je zakonodavac prepisao ukoliko dođe do otkrivanjem identiteta autora, nakladnik ili osoba koja je uživala prava dužni su autoru predati svu imovinsku korist stečenu ostvarivanjem njegova prava.

[11] Lat. auctor, -oris, m. pisac, pokretač, tvorac, pokrovitelj

Što se tiče autorskih djela nastala zajedničkim intelektualnim radom više osoba tako dolazi do jedinstvenog autorskog prava koji su razdijeljen na idealne (jednake) dijelove te svaki taj dio pripada pojedinom koautoru računski određen razmjerno prema cijelo autorskom pravu. Kako im pripada jedinstveno pravo tako koautoru moraju jedinstveno odlučivati. Prema ZAPSP čl. 11 koautori su definirani kao djela osoba koje su zajedničkim radom stvorile autorsko djelo, a čijim se doprinosima ne mogu samostalno koristiti.

4.2 NOSITELJ AUTORSKOG PRAVA RAZLIČITI OD AUTORA

Kao što je u prethodnom poglavlju navedeno, da u hrvatskom pravu izvorni nositelj autorskog prava, po svojoj naravi, isključivo može biti autor – fizička osoba. Jedna od mogućnosti da osoba različita od autora stekne autorsko pravo je derivativno (izvedeno) stjecanje[12]. (Gliha, 2006 – 801) Takva vrsta stjecanja je u hrvatskom pravnom sustavu poprilično ograničena jer je autorsko pravo neprenosivo zaživotnim pravim poslovima. Hoće se reći da za života autora nitko ne može steći autorsko pravo koje on ima u pogledu svog autorskog djela. U drugu ruku, činjenica da je autorsko pravo nedjeljivo i jedinstveno ne znači da se druge osobe ne mogu koristiti tuđim autorskim djelima. U ZAPSP čl. 44 je korištenje tuđih autorskih djela definirano kao pravo iskorištavanja i time autor može za drugog osnovati pravo iskorištavanja ili mu prepustiti ostvarivanje prava pisanim ugovorom, davanjem dozvole ili drugim pravim poslom. Takvo pravo prema istom članku st. 2. može biti osnovano kao isključivo ili neisključivo pravo, ograničeno sadržajno, vremenski ili prostorno.

Autorsko pravo je neprenosivo osim kod nasljeđivanja i prenošenja u korist sunasljednika. Nakon autorove smrti njegova prava prelaze na nasljednika, propisano je čl. 41. ZAPSP te sva prava koja su pripadala autoru pripadaju nasljedniku. Ovo je jedina odredba hrvatskog zakonodavstva glede nasljeđivanja autorskog prava, sukladno time sva druga pitanja u svezi nasljeđivanjem autorskog prava primjenjuju se opći propisi Zakona o nasljeđivanju (dalje: ZN).[13] Na temelju ZN zakonski nasljednici su svi njegovi potomci, posvojčad i njihovi potomci., njegov bračni drug, njegovi roditelji, njegovi posvojitelji, njegova braća i sestre i njegovi potomci, dok oporučni nasljednici mogu biti kako pravni subjekti tako i pravne osobe.

[12] Pravo vlasništva stjecatelja izvodi se iz prava njegova prethodnika, do prijenosa prava dolazi na temelju nekog pravnog posla (ugovor o kupoprodaji)

[13] Zakon o nasljeđivanju NN 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15, 14/19

Potonje je jedini primjer u hrvatskom zakonodavstvu u kojem dolazi do stjecanja autorskog prava od strane pravne osobe, jer pravna osoba može biti nositelj prava jedino ako ga naslijedi oporukom. Nasljednici postaju nositelji autorskog prava, iako nisu autori, no vrijeme u kojem mogu uživati ta prava je ograničeno na sedamdeset godina nakon autorove smrti. Nakon što prođe taj vremenski interval autorsko pravo prestaje, a djelo postaje javno dobro koje može svatko koristiti. Zaključno, u tome se vidi razlika između položaja autora i nasljednika autora, autor je nositelj prava za cijeli život (ne zna se unaprijed koliko će to trajati), no nasljednik na sedamdeset godina. U Velikog Britaniji je i nakon isteka roka zaštićena priča za djecu Petar Pan, autora Jamesa Barriea u korist dječje bolnice Great Ormond Street, no takav slučaj u Hrvatskoj nije nikad zabilježen (Horvat- Živković, 2009-31.)

4.3 STJECANJE PRAVA NA ISKORIŠTAVANJE AUTORSKOG DJELA

Pravo na iskorištavanje autorskog djela stječe se na temelju pravnog posla, iznimno na temelju sudske odluke i samog zakona. Kao i svako imovinsko pravo, tako i autorsko pravo može sudjelovati u pravnom prometu te može biti predmet nasljeđivanja ili pak, pravo iskorištavanja. U čl. 44. ZAPSP autor može da drugoga osnovati pravo iskorištavanja autorskog djela ili mu prepustiti ostvarivanje autorskog prava pisanim ugovorom u koje je potrebno definirati predmet ugovora, način uporabe i eventualnu naknadu. Nositelj isključivog prava iskorištavanja može autorsko djelo koristiti u skladu sa sadržajem njegova prava i može isključiti od korištenja svakog, pa čak i autora. Dok s druge strane, neisključivo pravo iskorištavanja ovlašćuje svojeg nositelja da autorsko djelo koristi u skladu sa sadržajem njegova prava, ali ga istovremeno ne ovlašćuje da druge spriječi u korištenju tog djela (njegovo pravo je relativno). Ako pri samom osnivanju prava iskorištavanja autorskog djela nije utvrđeno ili iz svrhe pravnog posla se ne može utvrditi je li pravo osnovano kao isključivo ili neisključivo, smatra se da je osnovano kao neisključivo pravo. Valja naglasiti kako je čl. 45 definirano ukoliko nositelj isključivog prava iskorištavanja ne izvršava svoje pravo u dovoljno mjeri tako da su interesi autora povrijeđeni, autor može tražiti ukinuće isključivog prava iskorištavanja.

Pravno iskorištavanje se može prenijeti bez odobrenja autora u sklopu cjelokupnog ili dijela poslovanja s jedne osobe na drugu.

5 AUTORSKA DJELA NASTALA U RADNOM ODNOSU I PO NARUDŽBI

5.1 AUTORSKA DJELA NASTALA IZVRŠAVANJEM OBVEZA IZ RADNOG ODNOSA

Radni odnos je odnos između radnika i poslodavca te mu je pravni temelj ugovor o radu kojim se uređuju prava i obveze. Zakonom o autorskom pravu i srodnim pravima (u daljnjem tekstu: ZAPSP) [14] koji se stupio na snagu 2003. godine uređen je pravni status autorskih djela stvorenih u radnom odnosu. No propisi koji uređuju radne odnose tj. odnos radnika i poslodavca ne sadržavaju odredbe glede autorskih prava stvorenih radnom odnosu. Ni Zakon o radu[15], ni Zakon od službenicima i namještenicima[16] kao ni Zakon o dužnosnicima[17] ne sadržava takve pravne odredbe. Dok ovaj zakon nije donesen primjenjivao se Zakon o autorskom pravu (dalje: ZAP) iz 1978. godine.[18] Po potonjem zakonu autorska djela nastala u radnom odnosu bila su sklonija shvaćanju copyright sustava, nego što je danas karakterističniji kontinentalno europskom shvaćanju sustava autorskog prava. Prema ZAP-u čl. 20. poslodavci imaju isključivo pravo za vrijeme od pet godina iskorištavati autorsko djelo što ga je napravio radnik izvršavajući svoje radne obveze. No u isto vrijeme radnik – stvaratelj djela ima pravo na naknadu u skladu s kolektivnim ugovorom ili ugovorom o radu, razmjerno doprinosu što ga je korištenje njegova djela imalo na povećanje gospodarskih koristi koje ostvaruje poslodavac ili obavljanje djelatnosti i izvršavanje zadataka poslodavca. Istoimeni zakon je definirao i ostala pitanja, a tiču se pravnog položaja autorskih djela stvorenih u radnom odnosu (čl. 19- 22. ZAP). Poslodavac je pri objavi djela morao naznačiti ime i prezime (ili pseudonim) autora, ukoliko se autorsko djelo ne objavi u roku predviđenim internim aktima, pravo na objavu stječe autor. Između ostalog poslodavac je bio dužan poštivati moralno pravo radnika – autora, a radnik nije u odnosu na stručna izvješća, referate,

[14] Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima NN 167/03, 79/07, 80/11, 125/11, 141/13, 127/14, 62/17, 96/18
[15] Zakon o radu NN 93/14, 127/17, 98/19
[16] Zakon o službenicima i namještenicima u lokalnoj i područnoj (regionalnog) samoupravi NN 86/08, 61/11, 04/18, 112/19
[17] Zakon o obvezama i pravima državnih dužnosnika NN 101/98, 135/98, 105/99, 25/00, 73/00, 30/01, 59/01, 114/01, 153/02, 163/03, 16/04, 30/04, 121/05, 51/05, 141/06, 17/07, 34/07, 107/07, 60/08, 38/09, 150/11,22/13, 102/14, 103/14, 03/15, 93/16, 44/17, 66/19
[18] Zakon o autorskom pravu (pročišćeni tekst) NN 9/1999-110

službene akte ili slične radove koje je stvorio u izvršavanju obveza iz ugovora o radu stjecao nikakva, pa ni moralna autorska prava.

Autorsko djelo može nastati u okviru obveza koje ima autor iz nekog pravnog posla kao što su ugovor o narudžbi ili ugovor o radu. Suglasnost autora i poslodavca se može ostvariti i kolektivnim ugovorom kojim se propisuju prava i obveze stranaka koje su potpisale takav ugovor. ZAPSP je definirao pojam autorsko pravo kao pravo autora na njihovim djelima iz književnog, znanstvenog i umjetničkog područja, dok je autorsko djelo originalna intelektualna tvorevina iz književnog, znanstvenog i umjetničkog područja koja ima individualni karakter bez obzira na način izražavanja.

Prema čl. 2. ZAPSP autorsko pravo pripada fizičkoj osobi koja je stvorila autorsko djelo. Ista situacija je predviđena čl. 75 istog zakona za autorska djela stvorena u radnom odnosu, to si djela koja su stvorena za vrijeme trajanja radnog odnosa kod određenog poslodavca, a stvorio ga je zaposlenik izvršavajući svoje obveze ili po uputama poslodavca. Ugovorom o radu određuje se stječe li poslodavac pravo na iskorištavanja autorskog djela te ukoliko ga stječe detaljno se definira opseg i trajanje prava iskorištavanja. Valja naglasiti ako ugovorom o radu ili drugim aktom kojim se uređuje radni odnos nije drugačije određeno, autorsko pravo pripada autoru – zaposleniku bez ikakvih ograničenja. Znači, ukoliko poslodavac želi raspolagati tj. steći prava na autorsko djelo svog radnika potrebno je definirati ugovorom o radu i u tom slučaju poslodavac stječe pravo na autorsko djelo i to samo u opsegu i mjeri određenim zakonom tj. pravnim poslom sklopljenim s autorom. Svakako se i u ovoj situaciji ogleda razlika između copyright i droit d'auteur sustava. U angloameričkom pravnom poretku se u korist poslodavca stvara presumpcija da mu pripada pravo nad autorskim djelom koji je rezultat izvršavanja obveza iz radnog odnos zaposlenika. [19] No, takva presumpcija je oboriva, tako da autor može ostvariti svoja autorska prava, takav odnos je na strani samog autora djela i mora biti isključivo u pisanom obliku. Sustav koji je karakterističan za Hrvatsku je upravo droit d'auteur u kojem pravo uvijek pripada autoru, te je u ovom slučaju štiti osoba koja je s kreativnosti stvorila djelo, dok su copyright sustavu se štiti proizvod intelektualnog rada.

Sama činjenica uspostavljanja radnog odnosa ne daju poslodavcu pravo iskorištavanja autorskog djela što ga je zaposlenik napravio, već za to treba pisana ugovorna odredba na temelju kojeg će poslodavac stjeći pravo. Jednako se teza odnosi i na javnopravni radni odnos

[19] Copyright, Designs and Patents Act 1988, dostupno na: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/48/contents (pristupano 11. veljače 2021.)

i privatnopravni radni odnos, iako ZAPSP nije izričito naveo javnopravni odnos, no nema razloga da se zakon ne odnosi na autorska djela dužnosnika, službenika i namještenika koja nastaju ispunjavanjem obveza iz službe. U ovom slučaju ne smije se doći do zaključka da službena djela kao što su tekstovi iz zakonodavstva, uprave i sudstva: zakoni, uredbe, akti, sudske odluke i sl. da imaju pravo nad stjecanjem prava na korištenje autorskih djela jer je njihova namjena drugačije te predstavljaju iznimku od ovakvog vrsta prava.

Ministarstvo rada i mirovinskog sustava je dana 29. srpnja 2015. godine dao mišljenje o dopuštenosti sklapanja ugovora o autorskom djelu radnika s poslodavcem kod kojeg je u radnom odnosu: „Zakon o obveznim odnosima (u daljnjem tekstu ZOO) u čl. 590 definira ugovor o djelu kao pravni posao kod kojeg se jedna ugovorna strana izvođač, obvezuje obaviti određeni posao, kao što je izrada ili popravak neke stvari, izvršavanje kakvog fizičkog ili umnog rada i sl., a druga ugovorna strana, naručitelj, se obvezuje platiti mu naknadu za to. Izvođač znači radi samostalno i neovisno od naručitelja te je u obvezi za svoj račun i na svoj rizik izvršiti jednokratni posao. S druge strane, kod ugovora o radu radnik radi nesamostalno, osobno obavlja posao po uputi poslodavca na mjestu kojeg poslodavac pobliže određuje, s resursima poslodavca, zbog čega je samo vrijeme obavljanja rada bitan element ugovora o radu, neovisno o rezultatu rada. Mišljenja smo kako ne bi bilo protivno pozitivnim propisima da radnik zaposlen kod poslodavca od istog (osim redovite plaće) primi naknadu za autorsko djelo. Međutim ukoliko bi se radilo o zloupotrebi ugovornih odnosa sklapanje prividnog ugovora, dakle onog kojim ugovorene strane prikrivaju drugi stvarno ugovoreni odnosi, a koji je nedopušten, tada se tako sklopljenom (autorskom) ugovoru ne bi priznavao pravni učinak sukladno čl. 285. ZOO-a“.[20]

Autorska djela stvorena u radnom odnosu su ona koja su nastala ispunjavanjem obveza iz radnog odnosa ili po uputama poslodavca i ovakvom slučajni nije teško odrediti je li nastalo djelo u radnom odnosu (novinari, arhitekti i sl.). Promatrajući odredbe ZAPSP je li autorsko djelo nastalo kao samostalna djelatnost autora ili iz odnosa zavisnosti prema poslodavcu može doći do dva argumenta. Ako je autorsko djelo nastalo i povezano je s poslodavcem pa čak nastalo izvan radnog vremena i s autorovim sredstvima, i nema veze s obvezama prema poslodavcu, tada će se ipak raditi o autorskom djelu nastalom u radnom odnosu. Taj isti

[20] Učur, M., Zlatović, D., Moslavac, B., Malenica, I., Ćupurdija, M., *Veliki komentar Zakona o radu*, Libertin naklada, Rijeka 2018. – 630. str

poslodavac će uživati prava od tog djela u skladu s ovlaštenjima, plaćajući naknadu autoru. Suprotno, djela koja su nastala autorovim slobodnim radom nezavisno o radnom odnosu ne pripadaju u kategoriju djela iz radnog odnosa.

U prijedlogu Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima[21] kojeg je Hrvatski sabor prihvatio došlo je do promjena odredbi prava na autorsko djelo stvoreno u radnom odnosu. U čl. 93. st. 2 autorsko djelo stvoreno u radnom odnosu propisuje sljedeće da poslodavac stječe isključiva autorska imovinska prava iskorištavanja autorskog djela, ukoliko ugovorom o radu ili drugim aktom nije drugačije propisano, u sadržaju i opsegu koji je potreban za obavljanje redovite djelatnosti. Nadalje u st. 3 je definirano kako autor stvorenog djela ima moralna prava u skladu sa Zakonom, no bez obzira na prethodni stavak smatra se da je poslodavac dobio odobrenje od autora – zaposlenika da djelo objavi, prerađuje i/ili uključi u zbirku i bazu podataka i kao takvo da ga predstavlja javnosti pod imenom poslodavca (st. 4). St. 5 je propisao da poslodavac bez odobrenja autora ima pravo dovršiti njegovo djelo nastalo u radnom odnosu u slučaju ako autoru radni odnos prestane prije dovršetka djela ili ukoliko se smatra da autor neće moći sam dovršiti djelo u skladu s potrebama poslodavca. „ Ako je korištenje autorskog djela stvorenog u radnom odnosu imalo bitan doprinos na povećanje dohotka odnosno dobiti ili na unaprjeđenje obavljanja djelatnosti poslodavca, autor ima pravo na posebnu primjerenu naknadu, razmjerno doprinosu kojeg je njegovo autorsko djelo imalo na povećanje dohotka odnosno dobiti ili na unaprjeđenje obavljanja djelatnosti poslodavca. Takva primjerena naknada određuje se u ugovoru o radu, pravilniku o radu ili u drugom aktu kojim se uređuje radni odnos ili u drugom ugovoru.“[22]

U ovom Prijedlogu zakon se primjećuje da je poslodavac stavljen u povoljniji položaj u odnosu na zaposlenika koji je stvorio djelo, dok je zaposlenik u podređenom položaju. Iako je definirano da zaposleniku – autoru pripadaju moralna prava[23], koja se prema Prijedlogu zakon definiraju kao pravo na temelju kojeg autor može odrediti hoće li, kada, gdje, kako i pod kojim uvjetima njegovo autorsko djelo prvi put biti objavljeno, no uzimajući u obzir st. 4 i 5

[21] Nacrt Prijedloga Zakona u autorskom pravu i srodnim pravima (dostupan na portalu e-Savjetovanje). Datum ulaska u proceduru: 12.11.2020; datum otvaranja rasprave: 4.2.2021.; datum zaključenja rasprave: 4.2.2021.; datum izglasavanja: 5.2.2021.
Na 6. sjednici, 5. veljače 2021. donesen je zaključak da se prihvaća Prijedlog zakona. Sve primjedbe, prijedlozi i mišljenja uputit će se predlagatelju radi pripreme Konačnog prijedloga zakona (80 glasova "za", 54 "suzdržanih").

[22] Nacrt Prijedloga Zakona u autorskom pravu i srodnim pravima (dostupan na portalu e-Savjetovanje).

[23] Čl. 21 – 24: pravo na priznavanje autorstva, pravo na poštivanje autorskog djela, pravo na poštivanje časti ili ugleda autora, pravo opoziva

zaključuje se da je suprotnosti sa st. 3. Jer poslodavac ima pravo učiniti s autorskim djelom štogod bez pristanka autora te tako kršeći njegova moralna prava. U Zakonu iz 2003. godine imovinska prava su se mogla regulirati ugovorom o radu ili nekim drugim pisanim dokumentom, sada isključiva imovinska prava stječe poslodavac.
Prijedlog Zakona je obuhvatio autorska djela uprave u kojem članovi upravnih ili nadzornih tijela trgovačkih društava u ispunjavanju svojih obveza stvore autorsko djelo, ta djela pripadaju pravnoj osobi te se primjenjuje odredbe čl. Autorska djela stvorena u radnom odnosu.

Temeljem čl. 108 računalni program koji je stvorio zaposlenik izvršavajući svoje radne obveze ili prema uputama poslodavca, poslodavac je isključivo ovlašten izvršavati sva imovinska prava na tako stvorenom programu. U ovom slučaju se ogleda primjer copyright sustava u hrvatsko zakonodavstvu te je jedini slučaj da autorsko pravo stječe osoba različita od autora na temelju zakona. Ovakvo jedinstveno rješenje proizlazi iz Direktive 2009/24/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o pravnoj zaštiti računalnih programa[24] u kojoj sve države članice moraju u slučaju stvaranja računalnog programa po uputama poslodavca ugraditi u svoje nacionalne propise presumpciju u korist poslodavca. Direktiva je stupila na snagu 23. travnja 2009. godina te je donesena zbog sve važnije uloge računalnih tehnologija te sukladno time sadržavaju temeljne važnosti za razvoj Unije.

I naposljetku čl. 118 ZAPSP-a, a tiče se ugovora o audiovizualnoj produkciji st. 2. zakon kaže ako ugovorom o audiovizualnoj produkciji između filmskog producenta i autora nije drugačije određeno, smatra se da producent stječe sva imovinska prava autora doprinosa u opsegu potrebnom za ispunjenje svrhe ugovora. Isto to se ne odnosi na suautore audiovizualnog djela, npr. glavni redatelj, scenarist, autor dijaloga, glavni snimatelj i skladatelj glazbe, glavne animatore, crtače kad je riječ o animaciji.

5.2 AUTORSKO DJELO NASTALO PO NARUDŽBI

Autorska djela po narudžbi prema ZAPSP čl. 73 su djela s kojima se autor obvezuje stvoriti određeno djelo i primjerak tog djela predati naručitelju, a naručitelj se obvezuju autoru

[24] Direktiva 2009/24/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o pravnoj zaštiti računalnih programa (kodificirana verzija) dostupno na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hr/TXT/?uri=CELEX%3A32009L0024 (pristupano 16. veljače 2021.)

isplatiti ugovorenu naknadu ako ugovorom nije drugačije propisano. Pisanim ugovorom se određuje obilježje, sastojci i rokovi predaje naručenog djela. Ako nije drugačije određeno zakonom ili ugovorom, autorsko pravo zadržava autor. Iz prethodnog proizlazi da je ugovor o narudžbi u pravilu dvostrano-obavezni pravni posao u kojem se na jednoj strani autor obvezuje na vrijeme predati autorsko djelo, a na drugoj strani naručitelj isplatiti propisanu naknadu. Autor će povrijediti pravni posao ako na vrijeme ne isporuči naručitelju djelo određenih obilježja. (Gliha, 2006-34)

Ugovor o narudžbi je autorsko-pravni ugovor iako se razlikuje od takvih ugovora jer se na temelju njega u pravilu ne stječe pravo iskorištavanja autorskih djela. Kako je propisano čl. 73. i 74. autor se obvezuje stvoriti autorsko djelo i predati ga naručitelju koji na temelju ugovora stječe pravo vlasništva. Ovdje se ogleda copyright pravnim sistem u autorskim djelima nastalim po narudžbi, za razliku od onih djela nastali u radnom odnosu koji su primjer droit d'auteur pravnih poredaka. Iako autor više nije vlasnik svog autorskog djela, njegovo pravo nije opterećeno pravom iskorištavanja autorskog djela, ali je podložno pravilima u odnosu autorskog prava i prava vlasništva. Čl. 77 definira kako pravo vlasništva na stvari na kojoj je fiksirano autorsko djelo ne smije se bez odobrenja nositelja autorskoga prava biti izvršeno protivno autorskom pravo, osim ako zakonom nije drugačije propisano.

Prijedlogom Zakona[25] je definirano kako ugovorom o stvaranju autorskog djela po narudžbi, ako drugačije nije određeno smatra se da je naručitelj stekao isključiva autorska imovinska prava bez prostornog i vremenskog ograničenja.

[25] Nacrt Prijedloga Zakona u autorskom pravu i srodnim pravima (dostupan na portalu e-Savjetovanje).

6 AUTORSKA DJELA RADNIKA NA PRIMJERU NJEMAČKE I SLOVENIJE

Pravo intelektualnog vlasništva u okviru Europske unije nije sustavno uređeno. S direktivama, uredbama i preporukama nastoji se uskladiti zaštita intelektualnog vlasništva na razini EU sve s ciljem rasta, stvaranjem radnih mjesta i konkurentnosti europskog gospodarstva.

6.1 NJEMAČKA – povijesni prikaz

U 18. i 19. stoljeće u kontinentalnoj Europi razvio se, Francuskoj i Njemačkoj razvio se drugačiji pogled na autorska prava zasnovan na različitim filozofskim pravcima. Na prijelazu iz 17. u 18. stoljeće, autori su svoja djela prodavali nakladnicima po razumnim cijenama, a izdavači su zarađivali novac reproducirajući ih. U to vrijeme nisu postojali zakoni koji bi štitili nakladnike, a još manje autore, no jedina zaštita ipak je bila dostupna izdavačima - „Privilegije“. U Njemačkoj Privilegije za knjige su upravo značile tzv. monopol koji je štitio izdavače, a ne autore. S vremenom s porastom pismenosti i zbog manjka autorske zaštite poraslo je reproduciranje i kopiranje tuđeg sadržaja. Potom je došlo do rasta tržišta te su se povećavale ekonomske mogućnosti autora koji su svoja djela mogli prodavati na otvorenom tržištu te nisu nužno ovisili o svojim pokroviteljima. U tom trenutku razvio se institut autorstva poznatiji kao koncept izvornog genija. Razvitku koncepta najviše je doprinio veliki filozof Immanuel Kant, koji je napisao esej *Von der Unrechtmäßigkeit des Büchernachdrucks* [26] o svojoj ogorčenosti na kopiranje i samo piratstvo autorskih djela. S vremenom djela su postala poseban proizvod u kojem se nadahnuće autora stavlja u središte pozornosti te time on postaje jedinstvena osoba odgovorna za jedinstveni proizvod. Kako su ideje postale izvorne kreacije autora, postalo je logično da autor može biti i vlasnik nastalih djela. No, izdavače je i dalje mučilo, kako autor koji je vlasnik autorskog sadržaja može prodati svoje djelo izdavaču na objavljivanje. Stoga u 18. stoljeću teoretičari su uveli razliku između fizičkog predmeta i izraza ideje – osobno vlasništvo autora postalo je izvorno stvaranje ideje, a ne njezino utjelovljenje u obliku knjige ili papira.

[26] Kant, I., *Von der Unrechtmäßigkeit des Büchernachdrucks, str. 403.*

Njemački primjer pokazuje kako je transformacija autorstva u 18. stoljeću bila presudna za razumijevanje suvremenog autorstva.

6.2 Autorsko pravo radnika

Pravni izvor njemačkog autorskog prava počiva u njemačkom Zakonu o autorskom i srodnom pravu *Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte,* odnosno *Urheberrechtsgesetz* [27] (dalje u tekstu: UrhG) kojem je čl. 1 definirana zaštićena književna, znanstvena i umjetnička djela, posebno:

1. Književna djela, poput pisanih djela, govora i računalnih programa
2. Glazbena djela
3. Pantomimska djela, uključujući i plesna djela
4. Umjetnička djela, uključujući djela arhitekture i primijenjene umjetnosti
5. Fotografska djela, uključujući djela nastala postupcima sličnim fotografiji
6. Kinematografska djela, uključujući djela nastala postupcima sličnim kinematografiji
7. Ilustracije znanstvene ili tehničke prirode, poput crteža, planova, skica, tablica i trodimenzionalni prikaz.

Prema njemačkom pravu, autorsko prava je jedinstveno pravo koji se sastoji od osobne (moralne) i imovinske komponente. Moralno pravo autora se ogleda u sljedećim pravima (čl. 12. – 14.)

1. Pravo na objavu – autor ima pravo odrediti hoće li i kako njegovo djelo biti objavljeno. Autor zadržava pravo na javno priopćavanje ili opisivanja sadržaja.
2. Priznanje autorstva – autor ima pravo na priznavanje njegovog autorstva tj. može odrediti hoće li djelo dobiti autorsku oznaku i koja će se oznaka koristiti
3. Pravo na poštivanje djela – autor ima pravo zabraniti reinterpretiranje i bilo kakvo drugo uvredljivi postupak koji bi mogao ugroziti njegove legitimne intelektualne ili osobne interese na djelu.

[27] Urheberrechtsgesetz, dostupno na: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_urhg/englisch_urhg.html

Imovinska prava se odnose na autorova isključiva prava da koristi svoje djelo, a posebice pravo na reprodukciju, pravo na raspodjelu i pravo na izdavanje. Imovinska prava nisu prenosiva zaživotnim pravnim poslovima, osim u slučaju smrti ili je preneseno na sunasljednike putem nasljednog spora.

Prema čl. 7. UrhG autorsko pravo pripada fizičkoj osobi koja je stvorila djelo. Ovo načelo se primjenjuje i u slučaju ukoliko je autorsko djelo nastalo u radnom odnosu. Čl. 43. je definirao ako je radnik stvorio djelo u ispunjavanju obveza koje proizlaze iz radnog odnosa ili službe pripada samome autoru-radniku, ako nije drugačije određeno u skladu s uvjetima ili prirodom radnog odnosa ili službe. Djela koje je radnik stvorio u svoje slobodno vrijeme pripadaju njemu bez ograničenja, po duhu njemačkog zakonodavstva. Doduše, ako nastalo djelo pripada djelatnosti poslodavca, tada je autor – radnik prepustiti prava iskorištavanja poslodavcu jer u protivnom to bi predstavljamo nepošteno natjecanje s poslodavcem. Od čl. 31. do čl. 44. UrhG uređen je pravni položaj autora u ugovorima o raspolaganju autorskih prava: autor može dodijeliti drugoj osobi pravo korištenja (njem. *Nutzungsrechte*) djela kao jednostavno (daje pravo vlasniku da koristi djelo na dopušteni način, ne isključujući upotrebu drugih) ili isključivo pravo (daje prvo vlasniku da koristi djelo isključujući sve druge osobe na dopušteni način i daje pravo korištenja). Autor ima pravo na ugovorenu naknadu za dodjelu prava korištenja djela, ako iznos naknade nije utvrđen, smatra se da je odgovarajuća naknada dogovorena. S obzirom na to da nema posebnih odredbi za autora-radnika, sve što je prethodno propisano u člancima primjenjuje se i na njih.

Ovaj Zakon članka 73. poznaje pojam Ausübender Künstler, u duhu hrvatskog jezika „izvođač“ tj. osoba koja izvodi, pjeva, glumi ili na drugi način predstavlja djelo ili izraz popularne umjetnosti ili koja umjetnički sudjeluje u takvoj prezentaciji djela. Izvođač ima isključivo pravo učiniti svoj nastup dostupnim javnosti; emitirati svoju izvedbu, osim ako nije zakonske fiksirana na medijima za video i audio snimanje koji su objavljeni ili legalno dostupnim javnosti; učiniti svoju izvedbu vidljivom javnosti pute zaslona, zvučnika ili sličnih tehničkih uređaja. Izvođač može drugome dodijeliti pravo korištenja izvedbe (njem. Nutzungsrechte), odnosno poslodavac može steći prava iskorištavanja od radnika. Iznimku čini čl. 69. UrhG u kojem je definiran odnos prema računalnom programu stvorenom u radnom odnosu u kojem isključivo pravo prema računalnom programu ima poslodavac te time ostvaruje imovinskopravna ovlaštenja, ako nije drugačije ugovoreno. Ovaj članak čini

iznimku zbog usklađivanja s pravnom stečevinom Europske unije, točnije Direktivom EZ o pravnoj zaštiti računalnih programa.

6.3 SLOVENIJA – povijesni prikaz

Autorska prava u Sloveniji razvijala su se postepeno. Povijest je započela tekstovima iz doba Napoleonovih ilirskih provincija (1809. – 1813.) kada je na snazi bio francuski postrevolucionarni zakon o autorskim pravima. Nakon raspada ilirskih provincija 1813. godine, u većini današnje Sloveniji nije bilo zakona o autorskim pravima, sve do 1846. kada je uvedena sveobuhvatna zaštita autorskih prava, odnosno autorska prava pripadala su onima koji su stvorili djelo. Uvela su se isključiva prava (umnožavanje, objavljivanje, javno izvođenje) i omogućila autora da prenese sva ili dio svojih prava na druge. Autorska prava trajala su za života autora. 1894. donese je drugi zakon o autorskim pravima koji se sadržavao opsežne odredbe o ograničenjima prava i stavio naglasak na zaštitu moralna prava, dok su materijalna prava bila transparentna i jednoobrazno regulirana. Autorska prava (moralna i materijalna) trajala su u pravilu za vrijeme autorovoga života i 30 godina nakon njegove smrti s izuzetkom na fotografska djela.

Za vrijeme Jugoslavije bili su razni zakoni: prvo je bilo razdoblje starog jugoslavenskog zakonodavstva o autorskim pravima. Novi Zakon o autorskim pravima stupio je na snagu 27. prosinca 1929. i tada se smatrao jednim od modernijih zakona. Bilo je u skladu s Bernskom konvencijom, odnosno Berlinskim tekstom (1908.) i Rimskim tekstom (1928.). Zakonom su uređena moralna i materijalna autorska prava. Izraz moralnih i materijalnih autorskih prava trajao je za života autora i 50 godina nakon njegove smrti. Zakon nije poznavao vječna moralna prava. Nakon Prvog svjetskog rata na slovenskom teritoriju bio je na snazi talijanski Zakon o autorskim pravima od 18. ožujka 1926. (u to je vrijeme dio slovenskog teritorija potpadao pod Italiju). U sljedećem zakonu donesenom 1968. su uređena autorska prava na filmove, pravo na prijevode i ugovorni prijenos autorskih prava.

Neovisnost Slovenije bila je razlog potpune nove regulacije zakona o autorskim pravima. 1995. godine donesen je Zakon o avtorski in sorodnih pravicah[28] (dalje u tekstu: ZASP) te je pri izradi zakona, autori ZASP-a slijedili su „model europskog modela zakona o autorskim pravima, koji je pripremio njemački znanstvenik Adolf Dietz. Ostali primjeri su Bernska i

[28] Zakon o avtorski in sorodnih pravicah, dostupno na http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO403

Rimska konvencija, preporuke Vijeća Europe, direktive Europske zajednice, odredbe TRIPS-a i dijelom odredbe nacrta novih konvencija WIPO-a. (Trampuž 2000 – 40)

6.4 Autorsko pravo radnika

Zaštita autorskih i drugih prava koja proizlaze iz umjetničkog, znanstvenog i istraživačkog rada zajamčena su Ustavom Republike Slovenije.[29] Ustav odredbom čl. 60. propisuje zaštitu autorskog i drugih prava koja proizlaze iz umjetničkih, znanstvenih i istraživačkih djelatnosti. Iz toga proizlazi da je ustavno ljudsko pravo zaštita kreativnosti kao najvažnijeg čimbenika društvenog razvoja nacionalnog identiteta. Autorska i srodna prava detaljnije su regulirana slovenskim autorskom zakonu poznatiji kao Zakon o avtorski in sorodnih pravicah [30] (dalje u tekstu: ZASP) autorska djela su pojedinačne intelektualne tvorevine iz područja književnosti, znanosti i umjetnosti. Osobito su to sljedeća djela:

1. Govorna djela, npr. govori, propovijedi, predavanja
2. Pisana djela poput, npr. književna djela, članci priručnici, studije i računalni programi
3. Glazbena djela s tekstovima ili bez njih
4. Kazališna, kazališno – glazbena i lutkarska djela
5. Koreografska i pantomimska djela
6. Fotografski rad i rad izveden postupkom sličnim fotografiji
7. Audiovizualna djela
8. Umjetnička djela, kao što su slike, grafike i skulpture
9. Arhitektonska djela, djela primijenjene umjetnosti i industrijski dizajn[31]

Članak 10. ZASP-a definira autora kao fizičku osobu koja je stvorila autorsko djelo. Slovenski zakon temelji se na načelu autorstva, prema kojem je autor onaj koji je stvorio djelo. Kreativni čin temelj je autorskih prava i na toj osnovi pravo pripada autoru po samoj prirodi stvari. ZASP autorstvo isključivo i dosljedno veže za fizičku osobu. Pravna osoba, životinja ili stroj nikada ne mogu biti autori. Iznimka za pravnu osobu je ta što ona može biti

[29] Ustav Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99 in 75/16 – UZ70a)
[30] Ibid.
[31] Ibid.

nositelj autorskih prava kada joj je autor prenese odgovarajućim sporazumom (ugovor o autorskim pravima).

Autor, međutim, stvara ne samo za sebe već i za zajednicu. Interes zajednice ponekad može biti toliko jak da ima prednost nad interesima autora (pojedinca). U zakonu o autorskim pravima to znači da zakon dopušta upotrebu i iskorištavanje djela zaštićenog autorskim pravima čak i bez odobrenja autora, pod točno definiranim uvjetima i samo u unaprijed utvrđenim slučajevima. Međutim, uvijek moraju biti ispunjena četiri uvjeta: „Autorska prava mogu biti ograničena samo zbog svrhe koju treba postići. Ograničenje, koje mora biti u skladu s dobrom praksom, ne smije biti u suprotnosti s uobičajenom uporabom djela i legitimnim interesima autora. Ograničenje autorskih prava ne smije utjecati na inače normalno iskorištavanje djela, tako da autor ne bi mogao raspolagati svojim djelom.“ (Pretnar 202: 61)

Moralna autorska prava štite autora u pogledu duhovnih i osobnih veza djelom te su dakako uvjetovana i povezana s postojanjem autorskog djela. Ta prava uključuju (čl.14 – 20.):

1. Pravo prve objave – sami autor odlučuje kada će i kako njegovo djelo biti objavljeno
2. Pravo na priznavanje autorstva – ime autora mora biti naznačeno na ili pored djela, osim ako autor zatraži anonimnu objavu ili publikaciju pod pseudonimom
3. Pravo na poštivanje autorskog djela – autor se može oduprijeti neprimjerenim uplitanjem u njegovo djelo
4. Pravo pokajanja – autor može opozvati već dano odobrenje za objavljivanje djela ako za to ima moralne razloge

Autorska prva vremenski su ograničena, prema čl. 59 ZASP-a autorska prava traju za života autora i 70 godina nakon njegove smrti, ako ovim Zakonom nije drugačije određeno. I imovinski interesi su naravno već uzeti u obzir. Međutim, autorsko pravo ne istječe, već vremenom istječe i više nije zaštićeno autorskim pravima Osim vremenskih ograničenja, autorsko pravo je i predmet nasljeđivanja (članak 68. ZASP-a), u cjelini nije prenosivo (članak 69. ZASP-a). Prema sljedećem čl. 70 autor ne može prenijeti moralna autorska prava na druge osobe, te st. 2. nadalje definira kako autor može ugovorom ili drugom pravni poslom prenijeti na druge osobe pojedinačna materijalna autorska prava, ako Zakonom nije drugačije određeno. Samo materijalno autorsko pravo štiti imovinske interese autora te je uporaba autorskog djela dopuštena samo ako je autor prenio odgovarajuća materijalna prava.

Čl. 101. je propisao autorska djela nastala u radnom odnosu. Kada autorsko djelo stvara zaposlenik u ispunjavanju svojih obveza ili prema uputama poslodavca, materijalno autorsko

pravo i druga autorska prava stječe poslodavac na deset godina, ukoliko ugovorom nije drugačije određeno. Nadalje u st. 2. istog članka zakona definirano je kako će prava nakon isteka 10 godina pripasti radniku, pod uvjetom da poslodavac može zatražiti ponovni prijenos prava uz plaćanje odgovarajuće naknade.

Prema čl. 102. bez obzira na odredbe prethodnog članka zaposlenik zadržava isključiva prava korištenja autorskog djela iz radnog odnosa u okviru svojih sabranih djela

7 USPOREDNOPRAVNI OSVRT

Danas neovisne države Slovenija i Republika Hrvatska, nakon odcjepljenja od SFR Jugoslavije u lipnju 1991. godine, započele su neovisan put približavanja nacionalnog zakonodavstva zakonodavstvu EU. Za svaku od zemalja možemo reći da je na putu do neovisnosti izabrala vlastiti put prema Europskoj komisiji. Unutar EK pregovori se vode pojedinačno, od zemlje do zemlje. Usput, zemlju prate i neka zajednička obilježja koja potječu iz bivše zajedničke države SFR Jugoslavije.

U sljedećoj tablici će se prikazati trajanje zaštite autorskih prava Europske unije koja predstavlja temelj i kako je to regulirano u zakonodavstvima Slovenije, Hrvatske i Njemačke.

Tablica 3: Trajanje zaštite autorskih prava - prikaz zemalja

TRAJANJE ZAŠTITE AUTORSKIH				
PRIMJER ZAŠTITE	**EUROPSKA UNIJA**	**SLOVENIJA**	**HRVATSKA**	**NJEMAČKA**
Autor je poznat ili je pseudonim identificiran	Za života i 70 godina nakon njegove smrti	Za života i 70 godina nakon njegove smrti	Za života i 70 godina nakon njegove smrti	Za života i 70 godina nakon njegove smrti
Nekoliko autora	Za života i 70 godina nakon smrti posljednjeg autora	Za života i 70 godina nakon smrti posljednjeg autora	Za života i 70 godina nakon smrti posljednjeg autora	Za života i 70 godina nakon smrti posljednjeg (najdugovječnijeg) autora
Anonimno/rad s pseudonimom	70 godina otkad je djelo postalo dostupno javnosti na dopušten način	70 godina od objave djela	70 godina od objave djela	70 godina od objave djela
Kolektivno djelo, korisnik je pravna osoba	70 godina otkad je djelo postalo dostupno	70 godina otkad je djelo postalo dostupno	70 godina od objave djela ili 70 godina od stvaranja	70 godina otkad je djelo postalo dostupno javnosti na dopušten način

	javnosti na dopušten način	javnosti na dopušten način	računalnog programa	
Originalna fotografija koja predstavlja autorovo stvaralaštvo	Za života i 70 godina nakon smrti posljednjeg autora	Za života i 70 godina nakon smrti posljednjeg autora	Za života i 70 godina nakon smrti posljednjeg autora	Za života i 70 godina nakon smrti posljednjeg autora
Kinematografsko i audiovizualno djelo	Za života i 70 godina nakon smrti posljednjeg autora	Za života i 70 godina nakon smrti posljednjeg autora	Za života i 70 godina nakon smrti posljednjeg autora	Za života i 70 godina nakon smrti posljednjeg autora

Izvor: izrada autora prema *Zakonu o autorskim i srodnim pravima*[32] pojedinih država

Razvidno iz Tablice 3., odnosno iz međusobne usporedbe trajanja zaštite autorskih prava može se zaključiti da je zaštita trajanja autorskih prava u Sloveniji, Hrvatskoj i u Njemačkoj usklađeno s uredbama Europske unije, tj. s Direktivom o trajanju autorskih prava – *Copyright Duration Directive*[33]. Također iz međusobne usporedbe uočava se kako je Zakon o autorskom i srodnom pravu u zemljama usklađen s propisima Europske unije te se primjećuje napredak u usvajanju i provođenju zakona u ključnim područjima važnim za funkcioniranje unutarnjeg tržišta. Hrvatski, njemački i slovenski pravni sustav počivaju na droit d'auteur sustavu koji je karakterističan za europske zemlje, autorsko pravo razumiju kao skup moralnih i materijalnih prava koja proizlaze iz autorovih kreativnih aktivnosti i isključivo pripadaju njemu. U hrvatskom zakonodavstvo, sve do 2003. godine kada je stupio današnji zakon o autorskim pravima primjenjivalo se načelo tipično za anglosaksonski pristup. Poslodavac je na pet godina dobio pravo iskorištavanja autorskog djela nastalog u radnom odnosu što je suprotno današnjem pravnom poretku. Moralna prava koja štite autorove duhovne i osobne veze s njegovim djelom u neotuđive, neprenosive i trajna, dok se materijalnih prava mogu odreći ili prenijeti na treće. Moralna prava u usporedno obrađenim pravnim sustavim su jednaka, a to su sljedeća prava: pravo na objavu, pravo na priznavanje autorstva, pravo na poštivanje djela.

[32] Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima NN 167/03, 79/07, 80/11, 125/11, 141/13, 127/14, 62/17, 96/18; Zakon o avtorski in sorodnih pravicah ; Urheberrechtsgesetz

[33] Direktiva Vijeća 93/98/EEZ od 29. listopada 1993.

Ono što čini temelju razliku slovenskog i hrvatskog pravnog sustava (prikaz Tablica 4 – dolje) je činjenica da hrvatskom autorskom pravu djela stvorena u radnom odnosu pripadaju fizičkoj osobi koja je djelo stvorila – autoru, dok u Sloveniji radnopravno načelo takva prava pripadaju poslodavcu na deset godina te nakon isteka roka prava će pripasti radniku pod uvjetom da poslodavac može zatražiti ponovni prijenos uz plaćanje odgovarajuće naknade. U Hrvatskom i Njemačkom zakonodavstvu poslodavac mora ugovorom o radu ili drugim ugovorom sklopljeni sa zaposlenikom priskrbiti svoja prava za iskorištavanje autorskog djela nastalog u radnom odnosu jer u ni jednom drugačijem slučaju poslodavac ne može stječi prava na djelo. Zakonom u autorskim pravima i njemačkom Urheberrechtsgesetz nije posebno uređeno na koji način ugovorom o radu urediti pitanje o autorskim pravima u korist poslodavca stoga se primjenjuju opće odredbe. Odnosno, ZAPSP (čl. 44.) i UrhG (čl. 31.), poslodavac može stječi pravo iskorištavanja u kojem autor – zaposlenik za drugog osniva pravo iskorištavanja autorskog djela ili mu prepušta ostvarivanje autorskog prava ugovorom ili davanjem odobrenja za korištenje. Oba zakonodavstva poznaju isključivo i neisključivo pravo.

Tablica 4: Usporedba autorskog prava nastalog u radnom odnosu

	AUTORSKO PRAVO		
	HRVATSKA	**NJEMAČKA**	**SLOVENIJA**
AUTORSKO PRAVO U RADNOM ODNOSU	Autorsko pravo pripada zaposleniku - autoru	Autorsko pravo pripada zaposleniku - autoru	Autorsko prava pripada poslodavcu na deset godina

Izvor: izrada autora

8 ZAKLJUČAK

Na početku ovog završnog rada predstavljen je sam pojam intelektualnog vlasništva i analizirane dvije podgrupe intelektualnog vlasništva. Prvo je industrijsko vlasništvo, koje uključuje patente, dizajne, zaštitne znakove i zemljopisne oznake, a drugo autorsko i srodna prava.

Postoje različite definicije autorskih prava. U pravilu se autorsko pravo definira kao sustav pravnih pravila čiji je primarni cilj poticanje stvaranja književnih i umjetničkih djela. Svijest o pravnim pravilima na polju intelektualnog vlasništva zaposlenika se kontinuirano povećava zbog sve većeg broja istraživačkih i razvojnih projekata. U posljednjih nekoliko desetljeća dogodile su se promjenu u sustavu zaštite prava intelektualnog vlasništva, većinom zbog usklađivanja s odredbama EU-a i ostali međunarodnih sporazum, a sve sa ciljem harmonizacije prava.

Autorska djela druge osobe, uključujući one nastala u okviru radnog odnosa, tj. u okviru redovnog zaposlenja i one izrađene po narudžbi, mogu se koristiti samo na posebnoj zakonskoj osnovi, bilo uz pristanak autora ili na temelju zakonskog propisa koji izravno dopušta upotrebu autorsko djela. U prijedlogu novog zakona o autorskim pravima koji je Hrvatski sabor prihvatio došlo je do promjene u koristi poslodavca. Zakonom je propisano da poslodavac stječe isključiva autorska imovinska prava iskorištavanja autorskoga djela, ukoliko ugovorom o radu ili drugim aktom nije drugačije propisano, dok sadašnji ZAPSP za stjecanje prava korištenja sadržaja autorskog djela, poslodavcu je potrebna posebna ugovorna klauzula koja daje osnovu za sjecanje prava korištenja autorskog djela.

Sličnost hrvatskog, slovenskog i njemačkog pravnog sustava se ogleda u činjenici da počivaju na droit d'auteur sustavu. Pravni sustavi autorskog prava i droit d'auteur temelje se na različitim paradigmama: prva se fokusira na zaštitu predmeta - autorsko djelo, a druga na zaštitu subjekta - autora, kao tvorca autorskog djela, koje rezultira razlikama u regulaciji prava na korištenje autorskih djela nastalih u okviru redovnog zaposlenja. U pravnim sustavima droit d'auteur dominira načelo autorstva u stjecanju autorskih prava. Zaključuju se da prijedlogu novog Hrvatskog zakona o autorskim pravima dominiraju načela tipična za anglosaksonski pristup.

Zapravo povijesna konstrukcije autorskih prava dovodi do jednostavnih rezultata ili koncepta autorstva. Može se podijeliti na četiri dijela – prvo: autor ima ideju; drugo: autor ideju izražava u opipljivom obliku; treće: izražena ideja vlasništvo je autora, što znači da je nitko ne

može distribuirati i upotrebljavati bez dozvole autora; i četvrto: autor je zaštićen autorskim pravima pružajući tako potrebne uvjete za povoljno stvaranje djela. Odluka o tome što je zaštićeno kao autorsko djelo u određenom povijesnom razdoblju u pojedinačnom društvu uvijek ovisi o društvenom konsenzusu. Povijest je pokazala da se društvenim razvojem ili, bolje rečeno, tehnološkim razvojem povećava opseg zaštite djela stvaratelja ili se pojam zaštićene kreativnosti širi. Pod tim mislim da se koncept zaštićene kreativnosti prilagođava novim mogućnostima iskorištavanja djela, u pravilu u korist autora ili, točnije, nositelja autorskih prava.

9 IZJAVA

Izjava o autorstvu završnog rada i akademskoj čestitosti

Ime i prezime studenta: Antonia Tomaš
Matični broj studenta: 02-040/19
Naslov rada: Intelektualno vlasništvo u radnom odnosu

Pod punom odgovornošću potvrđujem da je ovo moj autorski rad čiji niti jedan dio nije nastao kopiranjem ili plagiranjem tuđeg sadržaja. Prilikom izrade rada koristio sam tuđe materijale navedene u popisu literature, ali nisam kopirao niti jedan njihov dio, osim citata za koje sam naveo autora i izvor te ih jasno označio znakovima navodnika. U slučaju da se u bilo kojem trenutku dokaže suprotno, spreman sam snositi sve posljedice uključivo i poništenje javne isprave stečene dijelom i na temelju ovoga rada.
Potvrđujem da je elektronička verzija rada identična onoj tiskanoj te da je to verzija rada koju je odobrio mentor.

Datum | Potpis studenta

_____ _____

10 POPIS LITERATURE

10.1 KNJIGE

1. Besarović, V. i Žarković, B. (1999.), *Intelektualna svojina – Međunarodni ugovori*, Dosije, Beograd.
2. Jelisavac, S. (2006.), *Intelektualna svojina*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd.
3. Zlatović, D. (2005.), *Nelojalna konkurencija*, Libertin naklada, Rijeka
4. Verović, M. (2011.), Sudska zaštita žiga, doktorska disertacija, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split
5. Gliha, I. (2006.), *Prava na autorskim djelima nastalim u radnom odnosu i po narudžbi.* Zbornik PFZ, 791.-836. str.
6. Herman, V., Ćupurdija, M., *Osnove radnog prava,* Sveučilište u Osijeku, Pravni fakultet, 2011
7. Horvat, A. i Živković, D. (2009.), *Knjižnice i autorsko pravo*, Hrvatska sveučilišna naknada, Zagreb
8. Matanovac, R. (2007.), *Novela Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima*. Informator, Novi Informator
9. Kant. I., (1785.), *Von der Unrechtmäßigkeit des Büchernachdrucks*
10. Trampuž, M., (2000.), *Avtorsko pravo: izabrana poglavja*, Cankarjeva založba, Ljubljana
11. Učur, M., Zlatović, D., Moslavac, B., Malenica, I., Ćupurdija, M., *Veliki komentar Zakona o radu*, Libertin naklada, Rijeka 2018.
12. Velagić, Z. i Hocenski I. (2007.): *Autorstvo u hrvatskim zakonima o autorskom pravu od 1846. – 2007. godine,* Sveučilište Josipa Jurja Storssmayera u Osijeku

10.2 INTERNETSKI IZVORI

1. Katulić, T. (2006.), Uvod u zaštitu intelektualnog vlasništva, CARNet, Zagreb, dostupno na: https://bib.irb.hr/datoteka/529364.udzbenik1.pdf
2. Copyright, Designs and Patents Act 1988, dostupno na: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/48/contents
3. Direktiva 2009/24/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o pravnoj zaštiti računalnih programa (kodificirana verzija) dostupno na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hr/TXT/?uri=CELEX%3A32009L0024

11 POPIS SLIKA, TABLICA I GRAFIKONA

Tablica 1: Shematski prikaz prava intelektualnog vlasništva 8
Tablica 2: Autorska djela u hrvatskim zakonima o autorskom pravu 1846. – do danas..... 12
Tablica 3: Trajanje zaštite autorskih prava - prikaz zemalja..... 32
Tablica 4: Usporedba autorskog prava nastalog u radnom odnosu..... 34

Slika 1: Shematski prikaz sustava provedbe prava intelektualnog vlasništva..... 7

ŽIVOTOPIS

Antonia
Tomaš

DATUM ROĐENJA:
03. srpnja 1994.

KONTAKT

Državljanstvo: hrvatsko

Spol: Žensko

Bukoščak 11 E,
10090 Zagreb, Hrvatska

antoniatomas021@gmail.com

atomas@bak.hr

(+385) 913880730

RADNO ISKUSTVO

08. RUJNA 2016. – TRENUTAČNO – Zagreb

Voditeljica knjigovodstvenog ureda
Superior porto

OBRAZOVANJE I OSPOSOBLJAVANJE

30. RUJNA 2019. – TRENUTAČNO

Stručni specijalist ekonomije (struč. spec. oec)
Veleučilište Baltazar Zaprešić

RUJNA 2016. – 30. RUJNA 2019. – V. Novaka 23, Zaprešić, Hrvatska

Stručna prvostupica ekonomije (bacc.oec)
Veleučilište Baltazar Zaprešić
https://www.bak.hr/hr

JEZIČNE VJEŠTINE

MATERINSKI JEZIK/JEZICI: Hrvatski jezik

DRUGI JEZICI:

engleski

Slušanje	Čitanje	Govorna produkcija	Govorna interakcija	Pisanje
B2	C1	B2	B2	B2

DIGITALNE VJEŠTINE

MS Office (Word Excel PowerPoint) / Windows / Internet / Izvrsno sluenje MS Office paketom (Word Excel PowerPoint)

KOMUNIKACIJSKE I MEĐULJUDSKE VJEŠTINE

Komunikacijske vještine

Iznimna komunikacijska vještina stečena kao voditeljica ureda

Međuljudske vještine

- bogato iskustvo u upravljanju timovima
- skolonost timskom i suradničkom radu

VOLONTIRANJE

STUDENOGA 2020. – TRENUTAČNO

Tajnica Vijeće studenata veleučilišta i visokih škola RH

Tajnica Vijeća studenata

Vijeće studenata veleučilišta i visokih škola Republike Hrvatske koordinativno je tijelo studentskih predstavnika veleučilišta i visokih škola u Hrvatskoj koje raspravlja o pitanjima od zajedničkog interesa za sve studente veleučilišta i visokih škola, razvija zajedničke studentske programe i aktivnosti te štiti interese studenata veleučilišta i visokih škola. Vijeće predstavlja više od 45 000 studenata iz sustava visokog obrazovanja.

https://www.vijecestudenata.com

VELJAČE 2017. – TRENUTAČNO

Studentski asistent

Veleučilište Baltazar Zaprešić